

УДК 81:929 Чемерикић М.
050(497.11)"19"(093.2)

Зоран Ч. ВУКАДИНОВИЋ

МИЛАН ЧЕМЕРИКИЋ*

Апстракт: О Милану Чемерикићу наставнику, новинару, националном раднику, полиглоти, економисти, банкар, уреднику бројних периодичних публикација, које су излазиле у такозваном турском периоду и периоду између два светска рата, мало се зна. Сврха овог рада је да, кроз анализу Чемерикићеве биобиблиографије, иницира, међу стручњацима из економије и књижевности, сакупљање његових радова и објављивање монографије.

Кључне речи: наставник, новинар, Стара Србија, економиста, банкар, полиглота, демократа.

Милан Чемерикић рођен је у Призрену 12. фебруара 1877. године у угледној српској породици. Његов отац, Јован, био је механичар, а мајка, Јелисавета, домаћица. Основну школу завршио је у родном граду. Школовање је наставио у Цариграду, где је на познатом аристократском колеџу Галата сарај учио гимназију.

У Споменици призренске богословије објављени су следећи подаци о Чемерикићу: „Милан Чемерикић, родом из Призрена. Свршио је ову четвороразредну Богословију, Галата – сарај у Цариграду и литерарни одсек Филозофског факултета у Београду. Служио је од 1. августа 1900. до 13. новембра 1907.”¹

Матуру је „положио 1898, а септембра исте године, као питомац Министарства иностраних дела Краљевине Србије, примљен је на правној школи у Цариграду, да би новембра 1899, одлуком Министарства, био премештен у Београд и на Великој школи студирао француски језик и књижевност с теоријом књи-

* Рад је написан у оквиру пројекта *Духовне појаве и стваралаштво српског народа на Косову и Метохији од XV до XX века* (број 148020), који је одобрило и финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ *Споменица Призренске Богословије 1871-1921*, Београд, 1924, стр. 102.

живности, као главним, и историјом српске књижевности и латинским језиком, као помоћним предметима. Дипломирао је 1903. и одмах постављен за професора Богословско-Учитељске школе у Призрену.²

У Богословији је предавао српски језик, француски језик, омитику, по потреби, и друге предмете. У његовом опширном *Извештају*³ ректору Богословије, архимандриту Илариону С. Весићу, писаном на његов захтев, виде се сви проблеми у настави. Као главни проблем код учења српског језика Чемерикић је навео: „Преоптерећени наш наставни план ће увек бити главна сметња да ученици могу више да читају него што иначе читају из лепе књижевности – а то је, по моме мишљењу, врло штетно по национално и морално васпитање наших питомаца.”⁴

Са ученицима Богословије (I, II, III и IV разред) имао је великих проблема око савладавања обимног програма учења француског језика. Зато „да би се, колико толико, надокнадило таквом стању ствари, намеран сам да идуће године оснујем француску библиотеку, о чему ћу нарочитим рефератом извести г. Ректора.”⁵

Ректор је Чемерикићу дозволио да школски распуст 1906. године проведе у Швајцарској, тако да је могао да припреми и положи стручни професорски испит, јануара 1907. године у Београду (теза: *Alfred de Vegny – philosophe*).

Од 1. октобра 1907. до краја 1909. био је наставник Српске гимназије у Скопљу, а од јануара 1910. радио је у Српској гимназији у Солуну, одакле је, октобра исте године, поново враћен у Скопску гимназију.

„Служио сам као наставник у српским школама у Призрену, Скопљу и Солуну. Од 1910. године одао сам се искључиво новинарству.”⁶

Од 1910. до 1912. објавио је много текстова у периодици, која је углавном излазила у Скопљу, а понајвише у *Вардару*⁷ и

² Милован Ј. Богавац, *Историја српске књижевности на Косову и Метохији 1850 – 1941*, Лепосавић-Београд, 2004, стр. 137 (у даљем тексту: М. Ј. Богавац, н. д.).

³ *Извештај о Српској Богословији у Призрену за школску 1904-5 годину*, Крушевац, 1905, стр. 31-35.

⁴ Исто, 33.

⁵ Исто, 35.

⁶ Документ писан машином за писање добијен од породице Чемерикић, стр. 1.

*Гласу Народа*⁸. Радове најчешће није потписивао, али је познато да је уређивао *Глас Народа*, заједно са Глигоријем Глишом Елезовићем, и да је највећи број текстова његов.

О свом националном раду Чемерикић је, између осталог, записао: „Поред професорске службе, ја сам се од самог почетка јавног деловања бавио националним пословима, новинарством и економским проблемима нашега Југа. Национални рад је био у вези са револуционарном организацијом, у којој сам учествовао активно. Кад су после младотурске револуције (1908) прилике допустиле, тајни револуционарни рад је доспио у јавност, прво у Привременом централном одбору Српског народа у Турској, чији сам члан био, а после, преко Сретењске скупштине 2. 2.-11. 2. 1909 у Скопљу. У главном одбору чији сам члан био са делегираном дужношћу у Обласном одбору организације Српског народа за солунски вилајет. У овом последњем својству био сам званична веза између наше јавне и тајне организације и младотурског комитета *Јединство и напредак*.“⁹

О свом новинарском раду је записао: „Новинарством сам се почео бавити још у Цариграду, као сарадник а неко време и као уредник *Цариградског гласника*, јединог српског листа који је излазио у Турској. За време студија у Београду сарађивао сам са тадашњим београдским листовима, а доцније и на *Политици*, чији сам дописник био и из Турске, до ослобођења. Радио сам у *Вардару*, српском листу у Скопљу, и 1912. године уређивао сам *Глас Народа* (Скопље). Био сам дописник великог московског *Рускоје слово*, од 1909. године до 1914. године, из Солуна, Атине, Јужне Србије, Цетиња и др. У првом балканском рату био сам ратни дописник са Цетиња и из штабова српске војске кад је избила на Јадранско море (Љеш, Скадар, Драч), а у другом рату, српско-бугарском, из Врховне команде у Скопљу. Почетком 1914. године био сам у Драчу (долазак принца Вида), и Епиру (епирски устанак). За време рата био сам на војној дужности у Призрену, а за повлачења, стављен сам на расположење послани-

⁷ *Вардар*: лист за политику, привреду и књижевност / власник и одговорни уредник Давид Димитријевић. – год. 1, бр. 1 (1. септембар 1908) – год. 5, бр. 127 (1912) – Скопље.

⁸ *Глас Народа*: лист за политику, књижевност и привреду / власник и уредник Арсеније Здравковић; главни и одговорни уредник Милан Чемерикић – год. 1, бр. 1 – бр. 49 (9. март – 9. септембар 1912) – Скопље 1912. године.

⁹ Документ из породичне архиве, стр. 1.

цима Народне скупштине као вођа и тумач (Скадар, Рим, Ница). Половином 1916. године, Министарство спољних послова ме је упутило у Женеу, где сам уређивао на француском поверљиви преглед непријатељске штампе под именом *Bulletin de presse serbe*, доцније, *Bulletin yougoslave* у Женеви и Паризу.¹⁰

После ослобођења, 1918. године, Чемерикић је отишао у Скопље, где је уређивао *Привредни гласник*¹¹. Након престанка излажења овог листа, уређивао је *Јужну Србију*¹².

Упоредо са новинарским радом, Чемерикић се бавио и економском проблематиком. У раније поменутом документу је написао: „Уочио сам да успех наше делатности код Срба не обухвата најважнији део: економски, који није био предмет покушаја ни од стране наших противника. Дотле се целокупни рад наш кретао само по обележеним стазама наших супарника: црква, школа, четништво, а ја сам био убеђен да поред тога рад на привредном јачању нашег света може наш живаљ довести до знатне еменципације од тако тешке његове потчињености.”

Као дописник *Руског слова* пропутовао је европски део Турске и тако се упознао са стварним стањем привредног положаја Срба у Старој Србији. Због покретања бројних иницијатива за доношења закона у области привреде, именован је за секретара одељка Трговачке коморе у Скопљу, са посебним задатком да припреми Закон о радњама, 1920. године. Већ наредне године „постао сам директор Трговачко-индустријске банке Вардар а. д. у Скопљу, у којој сам остао преко једанаест година. Својим стручним, финансијским и економским знањем допринео сам развоју овога завода до завидне висине. Активно сам учествовао у свима привредним и просветним покретима, Омладини, Удружењу, Комори, берзи, општини, у привредним конференцијама увозничким, извозничким, опијумском и.т.д. Покренуо сам после ослобођења питање обнове наше зоне у Солуну, и речју и делом допринео сам што правилнијем њеном решењу. Узимао сам видно учешће у конференцијама привредног карактера са Грчком

¹⁰ Исто, стр. 1-2.

¹¹ *Привредни гласник*: орган Скопљанске трговачке омладине / власник Спира Милошевић. – Уредник Драган Милићевић. – Год. 1, бр. 1 (новембар 1919) – год. 2, бр. 23 (4. март 1920). – Скопље, 1919-1920. У редакцији листа били су Глигорије Глиша Елезовић и Милан Чемерикић.

¹² *Јужна Србија* / за власништво Глиша Елезовић; уредници Милан Чемерикић и Глиша Елезовић. – 1922, књ. 1, бр. 1 (15. март) – 1925, бр. 49 (јун). – Скопље, 1922-1925. године.

(потпредседник Југословенско-грчког комитета у Београду, председник мешовитог грчко-југословенског комитета у Скопљу. У кратко речено, за све време после ослобођења до данас редовно сам учествовао у свима питањима привредним Јужне Србије и своје стручно знање сам речју или делом стављао у службу општих интереса.¹³

Чемерикић је активно учествовао у целокупном друштвено-политичком животу у Скопљу, које је било центар свих културних збивања Срба у Јужној Србији. Дуго година био је председник Друштва пријатеља Француске у овом граду и управник Савета Дечјег дома „Краљ Александар”. Средином 1932. године постављен је за начелника Трговинског одељења Краљевске банске управе Вардарске бановине. Било је предлога да буде именован за бана Вардарске бановине и генералног конзула Југославије у Турској. Но, везаност за Демократску етранку није му омогућавало да се нађе на тако високим државним положајима, иако је то, као бриљантан интелектуалац, врсни зналац неколико светских језика, познати публициста, национални радник и привредник, заслуживао.¹⁴

Од 1932. до 1936. године писао је за часопис *Вардар*.¹⁵ У библиографији су наведена само два рада из 1932. године, али сигурно је да су бројни, непотписани радови његови. Имао је посебан стил и методологију изношења проблема (економских и других), предлоге на који начин их превазићи. Стога је штета да до данас нико није урадио стручну анализу његових радова, пре свих: *Трговина, занатство, индустрија, Кредитне установе 1875-1937; Скопље некад и сад; Јавна безбедност у Старој Србији* и за историју књижевности важан рад *Милан Ракић у Старој Србији*. (Види библиографију.)

2. Политичка делатност

Милан Чемерикић је од студентских дана био члан Демократске странке. Био је под великим политичким утицајем Мила-

¹³ Документ из породичне архиве, стр. 2.

¹⁴ М. Ј. Богавац, н. д., стр. 138.

¹⁵ *Вардар*: независан привредно-културни преглед / власник и одговорни уредник Милан Стојимировић-Јовановић. – год. 1, бр. 1 (1. мај 1932) – год. 5, бр. 1009 (10. децембар 1936). – Скопље, 1932-1936. године.

на Грола, посебно Божицара Марковића. У току рата радио је у Прес бироу у Женеви, заједно са најутицајнијим припадницима Демократске странке. По мишљењу С. Леуновића, познатог радикала из тог периода: „Демократе су му узеле све и да за њега нису учинили ништа”.¹⁶

Чињеница је да се Чемерицић од 1929. године није активно бавио политиком, највероватније разочаран односом врха Демократске странке према њему. С друге стране, притисци радикала, међу којима је имао много пријатеља, да им се придружи, нису уродили плодом. На њихову иницијативу добио је место начелника Трговинског одељења у Скопљу, а исти су га предлагали и за генералног конзула у Цариграду, под условом да пређе у Радикалну странку. Умро је у „врло скромном положају и у врло скромним економским условима”.¹⁷

РЕЗИМЕ

Милан Ј. Чемерицић рођен је у богатој, многочланој и угледној породици. Захваљујући родитељима имао је све услове за школовање и стручно усавршавање. У родном Призрену завршио је основну школу, научио арнаутски, турски, нешто старословенског и упутио се у Цариград и Београд. Завршио је чувене школе у то време: Галата сарај у Цариграду и Велику школу у Београду. У Цариграду је усавршио знање турског и француског језика. Руски је говорио попут матерњег језика. Знање језика и опште образовање омогућило му је да ради, сарађује у многим листовима и часописима у земљи и иностранству и велики број њих уређује: *Цариградски гласник*, *Вардар*, *Глас Народа*, *Вардар*, *Привредни преглед*, *Јужни преглед*, *Јужна Србија*, *Политика*, *Ново време*, *Руско слово*.

Његови преводи наших најзначајнијих дела на француски језик су са највећим оценама примљени у научном свету (*Балканско полуострво* – Јован Цвијић).

Милан Ј. Чемерицић, наставник, новинар, национални радник, полиглот, преводилац, економиста, банкар а пре свега добар отац и супруг, није добио заслужену биографију. Након његове ране смрти 1940. године, његов рад пао је у заборав.

¹⁶ *Самоуправа* бр. 1092 (11. јануар), Београд, 1940, стр. 4.

¹⁷ Исто.

Библиографија:

1. *Господине Ректоре*. У: Извештај о Српској Богословији у Призрену за школску 1904–5. годину, Крушевац, 1905, стр. 31–35. (Извештај поднет ректору Призренске богословије Илириону Весићу 2. маја 1905. године).
2. *Le probleme Yougoslave*, Женева, 1917. (брошура).
3. *Les Bulgares peints par eux/memes*, Лозана, 1917. (заједно са Миланом Гролом).
4. *Србија у имовном погледу пре, за време и после светског рата 1914–1918*, Женева, 1918. (превео на француски, истоимено дело од групе аутора: Митић, Савчић, Радовановић, Јовановић).
5. *La Pennisule Balkanique*, Pariz, 1918. (Превод *Балканског полуострва* Јована Цвијића).
6. *Les marins Yougoslaves*, Женева, 1919.
7. *Девизни преглед*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 1 (15. март); Скопље, 1922, стр. 25–29.
8. *Edmond Bouchie de Belle: La Macedonie et les Macedoniens*. – Paris 1922. У: *Јужни Србија*, књ. 1, бр. 1 (15. март), Скопље 1922, стр. 31–35.
9. *Општински зајам од 25. милиона*. У: *Јужни Србија*, књ. 1, бр. 2 (31. март), Скопље, 1922, стр. 60–64.
10. *Имовински односи за време муслимана*. У *Јужни Србија*, књ. 1, бр. 3 (15. април), Скопље, 1922, стр. 100–105.
11. *Општински зајам*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 3 (15. април), Скопље, 1922, стр. 113–116.
12. *Географски и економски значај Скопља*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 7 (16. јун), Скопље, 1922, стр. 241–248.
13. *Универзитетска библиотека*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 7 (16. јун), Скопље, 1922, стр. 277–278.
14. *Јавна безбедност у Старој Србији*. У: *Јужни Србија*, књ. 1, бр. 8 (1. јул), Скопље, 1922, стр. 305–311.
15. *Наши муслимани*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 13 (16. септембар), Скопље, 1922, стр. 210–213.
16. *Конгрес у Загребу*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 14 (1. октобар), Скопље, 1922, стр. 235–241.
17. *Призренска прослава*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 15 (16. октобар), Скопље, 1922, стр. 290–293. (О прослави 50. годишњице Призренске богословије).

18. *Илија Вучетић – Јаша Томић*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 16 (1. новембар), Скопље, 1922, стр. 334-335. (Читуља).
19. *Спољња политика*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 17 (16. новембар), Скопље, 1922, стр. 375-376.
20. *Производња, трговина, индустрија*. У: *Јужна Србија*, књ. 1, бр. 18 (1. децембар), Скопље, 1922, стр. 405-410.
21. *После 18. марта*. У: *Јужна Србија*, књ. 3, бр. 25 (1. април), Скопље, 1923, стр. 196-199.
22. *Заплет*. У: *Јужна Србија*, књ. 3, бр. 26 (16. април), Скопље, 1923, стр. 247-251.
23. *Расплет*. У: *Јужна Србија*, књ. 3, бр. 27 (16. маја), Скопље, 1923, стр. 298-306.
24. *Политички преглед*. У: *Јужна Србија*, књ. 4, бр. 30 (31. август), Скопље, 1924, стр. 461-466.
25. *Наш народни живот*. У: *Јужна Србија*, књ. 3, бр. 44-45 (јули-август-септембар), Скопље, 1924, стр. 906-911. (Приказ књиге Тихомира Ђорђевића).
26. *Статистика спољње трговине за 1925. годину*. У: *Јужна Србија*, књ. 3, бр. 46 и 47 (октобар-новембар-децембар), Скопље, 1924, стр. 491.
27. *Питање берзе у Скопљу*, Скопље, 1924.
28. *Привреда Јужне Србије*. У: *Вардар*, бр. 3 (15. мај), Скопље, 1932, стр. 7.
29. *Скопље некад и сад*. У: *Вардар*, бр. 8 (3. јуни), Скопље, 1932, стр. 3.
30. *О „терору у Македонији“*. У: *Вардар*, бр. 14 (31. јул), Скопље, 1932, стр. 4.
31. *Трговина, занатство, индустрија, кредитне установе од 1875-1937*. У: *Споменица 25. годишњице ослобођења Јужне Србије*, Скопље, 1937, стр. 685-732.
32. *Милан Ракић у Јужној Србији*. У: *Јужни преглед*, бр. 2, Скопље, 1939, стр. 65-74.

Литература о Милану Чемерицићу.

1. *Споменица двадесет-петогодишњем раду православне српске богословско-учитељске школе у Призрену*, Београд 1896, 30

2. *Споменица 50-годишњице призренске богословско-учитељске школе 1871-1921*, Београд 1924, 102
3. Петар Митропан, *Прилози са историју штампе у старој Србији и Македонији 1871-1912*, Скопље 1933, стр. 53-62.
4. М. Предић, *Нушић у причама*, Београд 1937. год (Чемерикић један од актера приче *Хуријет*).
5. *Милан Ракић у Јужној Србији У: Српски књижевни гласник*, књ. LVI, br. 8 (16. април), Београд 1939, стр. 629-630 (аноним, приказ).
6. Милан Чемерикић. У: *Самоуправа* бр. 1092 (11. јануар), Београд 1940, стр. 4. (Читуља, аноним).
7. Милица Кисић, Бранка Булатовић, *Српска штампа 1768-1995*, Београд, 1996, стр. 188 и 232.
8. Станиша Војиновић, *Српски књижевни гласник 1920-1941*, Београд, 2005, стр. 598
9. *Вардарски зборник*, књ. 1, Београд, 1999, стр. 251, 253, 255, 283-321.
10. Милован Ј. Богавац, *Историја српске књижевност на Косову и Метохији 1850-1 941*, Лепосавић-Београд, 2004, стр. 25, 137-150.